

XXIX. számú Polgári Elvi Döntés
a tanulmányait folytató nagykorú gyermek tartásáról*

Az 1952. évi IV. törvény (Csjt.) 60. §-ának (2) bekezdésében említett szükséges tanulmányok körébe tartozik az életpályára előkészítő szakképzettség megszerzéséhez szükséges tanfolyamok, valamint a főiskolai és egyetemi tanulmányok végzése is.

A szükséges tanulmányok folytatása szempontjából a tanulmányok folyamatos végzésének van jelentősége; nem érinti a tanulmányok folyamatosságát az indokolt megszakítás.

Nem köteles a szülő tartani a szükséges tanulmányait folytató munkaképes nagykorú gyermeket akkor, ha

- a) a gyermek továbbtanulásra alkalmatlan;**
- b) a gyermek a tartásra kötelezettel vagy vele együtt élő közeli hozzátartozójával szemben olyan súlyosan kifogásolható magatartást tanúsít, amelyre tekintettel a társadalmi felfogás szerint a tartásra nem méltó (érdemtelenység);**
- c) ezáltal a szülő saját szükséges tartását vagy kiskorú gyermekének tartását veszélyeztetné.**

A munkaképes nagykorú gyermek részére a szükséges tanulmányai folytatásának idejére járó tartásdíj összegének megállapításával a gyermek indokolt szükségleteit és a kötelezett teherbíró képességét kell alapul venni.

Indokolás

A törvényes tartási kötelezettség alapja a családjogi kapcsolat, és ez a tartási kötelezettség megfelelő teljesítésének kiemelkedő jelentőséget ad. A tartási kötelezettségre vonatkozó jogi rendelkezések megszegése a közfelfogásban kialakult erkölcsi követelményekkel való szembehelyezkedést is jelent. A tartási kötelezettségnek jogi szankciókkal való kikényszerítésére akkor kerül sor, amikor a családi kapcsolat meglazul vagy felbomlik. A jogalkalmazás fontos feladata a törvényen alapuló tartási kötelezettséggel kapcsolatban a gyermek érdekeinek védelme, a gyermek sorsáért elsősorban felelős szülő felelősségutadatának a fokozása.

A Legfelsőbb Bíróság a tanulmányait folytató gyermek tartási igényének és a tartás mértékének kérdésével már több állásfoglalásában foglalkozott. Ezek az állásfoglalások a továbbtanuló kiskorú gyermek tartásával kapcsolatos kérdéseket rendezték annak a művelődéspolitikai szempontnak a figyelembevételével, amely szerint indokolt törekvés az általános iskola elvégzése után a középiskola elvégzése, illetőleg az azzal azonos képesítés megszerzése. Minthogy az ezzel kapcsolatos tanulmány végzése általában a gyermek kiskorúságának idejére esik, a tartásra köteles szülőre irányadó a Csjt. 69/A. §-ának (1) bekezdése szerint az a rendelkezés is, hogy a szülő a saját szükséges tartásának a rovására is köteles megosztani kiskorú gyermekével azt, ami a közös eltartásukra rendelkezésre áll. A kialakult ítélkezési gyakorlat a középiskolai tanulmányok végzésének idejére a tartásra való jogosultságot és kötelezettséget változatlanul fennállónak tekinti az esetben is, ha a kiskorúság idején megkezdett középiskolai tanulmányok befejezése valamilyen okból a gyermek nagykorúságának elérése utáni időre is átnyúlik.

Kérdéses azonban, hogy a munkaképes nagykorú gyermek tanulmányainak folytatása esetén milyen feltételek mellett és milyen mértékben követelhet a szülőjétől tartást.

A Csjt. 60. §-ának (2) bekezdése tartásra jogosultnak tekinti a munkaképes leszármazót is, ha erre szükséges tanulmányainak folytatása érdekében rászorul. Ilyen esetben a gyermek nagykorúságának elérése után is jogosult a tartásra. A továbbtanuláshoz fűződő egyéni érdek összhangban áll a társadalom érdekével, s e kettős érdek érvényesülésének előmozdítását zavartalan családi kapcsolat esetén a szülők maguk is alapvető erkölcsi kötelességüknek tartják. A családi kapcsolat meglazulása vagy felbomlása azonban nem lehet indok arra, hogy az említett érdekek háttérbe kerüljenek, különösen nem abban a vonatkozásban, hogy a családi kapcsolat alapján tartásra kötelezett szülő a gyermeknek és a társadalomnak az érdekét figyelmen kívül hagyja.

A gyermek rendszerint gimnáziumban, szakközépiskolában, szakmunkásképzőben folytatja tanulmányait. A középiskolai tanulmányok sikeres elvégzése után azonban sor kerülhet valamely szakképzettség megszerzéséhez szükséges további tanfolyamnak a végzésére (pl. gyors- és gépíró, nyelv-, számítástechnikai, menedzserképző tanfolyam stb.), valamint főiskolai, egyetemi tanulmányok folytatására a főiskola, egyetem nappali tagozatán. A Csjt. 60. §-ának (2) bekezdésében foglalt rendelkezés alkalmazása szempontjából a szükséges tanulmányok folytatásán általában az életpályára előkészítő szaktanfolyamnak, valamint a főiskolai és egyetemi tanulmányoknak a végzését is érteni kell, ezért e tanulmányok folytatásának idejére az arra rászoruló munkaképes leszármazó is jogosult a tartásra.

Ha a gyermeket a középiskola befejezése után a választott életpályára előkészítő tanfolyamra, főiskola, egyetem nappali tagozatára felvették, a tartásra kötelezett s arra képes szülő nem hivatkozhat arra, hogy a nagykorúságát elért gyermek munkaviszonyt létesítsen, és tanulmányai költségeiről, valamint megélhetéséről maga gondoskodik.

A szükséges tanulmányok folytatása szempontjából a tanulmányok folyamatos végzésének van jelentősége, ami azt jelenti, hogy a nagykorú gyermek általában csak tanulmányainak folyamatos végzése esetén követelhet jogszerűen tartásdíjat. A folyamatosságot azonban nem szakítja meg a főiskolai, egyetemi tanulmányok végzését megelőzően megkívánt egy-két éves gyakorlati munka, a sorkatonai szolgálat, a betegség vagy más rendkívüli ok. Azt a kérdést, hogy a megszakítás idejére tartásdíj a gyermeket mennyiben illeti meg, az alapul szolgáló ok figyelembevételével kell megítélni. Szünetel a tartási kötelezettség, ha a megszakítás ideje alatt a gyermek megélhetése biztosítva van, vagy arról maga képes gondoskodni.

Ha a középiskolai tanulmányok végzését követően hosszabb idő telt el, az összes körülmény mérlegelésével kell állást foglalni abban a kérdésben, hogy a tanulmányoknak a főiskola, egyetem nappali tagozatán való folytatása idejére a tartásdíj fizetése a szülőtől elvárható-e, vagy pedig a gyermekkel szemben jogosan támasztható-e az a követelmény, hogy a továbbképzéséhez szükséges anyagiakat részben vagy egészben maga teremtsse elő. E vonatkozásban jelentősége van annak, hogy a hosszabb megszakításnak mi volt az indoka, a nagykorú gyermek életpályája a kieső időben hogyan alakult. Ha a gyermek a továbbtanulást megelőzően hosszabb idő alatt akkori életkörülményeinek megfelelően választott életpályán már elhelyezkedett, rendszerint nem várható el a szülőtől, hogy több évi megszakítás után fedezze a továbbtanulás (újabb tanulás) költségét, és erre az időre újból tartásdíjat fizessen. Ilyen esetben kivételesen a tartási kötelezettség megállapítására akkor kerülhet sor, ha az életpályától eltérő vagy magasabb képzettség megszerzését igénylő újabb életpálya a gyermek összes körülményére, különösen egészségi állapotára tekintettel feltétlenül indokolt, és a kötelezett kereseti, jövedelmi viszonyai alapján a társadalmi felfogás szerint továbbtaníttatása a kötelezettől elvárható (pl. a megszerzett képesítés az időközben bekövetkezett változás folytán megélhetését nem biztosítja).

A főiskolai, egyetemi tanulmányok folytatásához fűződő egyéni és társadalmi érdek a gyermekre is kötelezettséget ró, nevezetesen a tanulmányait köteles a tőle elvárható legjobb eredménnyel végezni annak érdekében is, hogy a jogszabályban biztosított kedvezményeket (tandíjkedvezmény, ösztöndíj

stb.) kiérdemelje, s ezzel a szülő tartási terheit enyhítse. Megfelelően együtt kell működnie a gyermeknek és szülőjének abban is, hogy a továbbtanuló gyermek a társadalmi ösztöndíj lehetőségét igénybe vegye. A gyermeknek mindezzel kapcsolatos felróható magatartását a terhére figyelembe kell venni, és az nemcsak a tartásdíj összegének a megállapítására hathat ki csökkenőleg, hanem adott esetben a tartási kötelezettség megszüntethetőségére is vezethet.

A már említett általános művelődéspolitikai szempontokra tekintettel a gyermeknek a továbbtanulásra való alkalmatlanságát lehet megállapítani, ha főiskolai, egyetemi tanulmányait szellemi vagy testi adottságainál fogva tartósan nem képes eredményesen folytatni. Ugyanilyen elbírálás alá esik, ha a továbbtanulás ideje neki felróható okból tartósan elhúzódik. A magatartás okait, a gyermek körülményeit, a szülőknek vele szemben tanúsított magatartását természetesen igen behatóan vizsgálni kell. E vizsgálódás során a főiskola, egyetem véleményének a beszerzése is szükséges, mert csak valamennyi ok kellő ismeretében bírálható el, hogy a gyermek továbbtaníttatásának anyagi támogatása a társadalmi felfogás szerint a szülőktől elvárható-e.

A családi kapcsolatból eredő jogok és kötelezettségek vonatkozásában - így a tartás jogát és kötelezettségét illetően is - különös jelentősége van az erkölcsi követelményeknek. Erre is tekintettel mondja ki a Csjt. 60. §-ának (3) bekezdése, hogy nem jogosult tartásra a nagykorú, ha magatartása miatt arra érdemtelené vált. A törvény azonban közelebbről nem határozza meg, hogy milyen körülmények fennállása esetén lehet az érdemtelenséget megállapítani.

Az említett erkölcsi követelmény szem előtt tartásával az összes körülmények beható mérlegelésével kell megítélni a továbbtanuló gyermeknek a tartásra kötelezett szülővel vagy vele együttélő közeli hozzátartozójával szembeni nem megfelelő magatartását is. A nagykorú gyermektől fokozottabban elvárható, hogy a tartásdíjat fizető szülőjével szemben ne csak követelést támasszon, hanem a tartás alapjául szolgáló családi kapcsolatnak megfelelő magatartást tanúsítson, mert e tekintetben már van olyan belátása, amellyel magatartásának helyes vagy helytelen voltát és annak következményeit kellően értékelni tudja. A törvényen alapuló tartásra ezért nem méltó a főiskolai, egyetemi tanulmányait folytató munkaképes nagykorú gyermek, ha neki felróhatóan a tartásra kötelezett szülőjével vagy vele együttélő közeli hozzátartozójával szemben súlyosan kifogásolható magatartást tanúsít. Gondosan vizsgálni kell azonban, hogy a magatartást milyen ok és körülmény váltotta ki, különösen azt, hogy a kötelezett magatartása idézte-e elő, végül, hogy az a gyermeknek a társadalmi felfogás szerint valóban súlyosan felróható-e.

A Csjt. 69/A. §-ának (1) bekezdése szerint a szülő csak a kiskorú gyermekét köteles saját szükséges tartásának rovására eltartani. A főiskolai, egyetemi tanulmányok folytatása - legfeljebb pár hónap kivételével - a gyermek nagykorúságának idejére esik, tehát irányadó az az elv, hogy a szülő nem köteles a gyermeket eltartani, ha ez saját szükséges tartását vagy kiskorú gyermekének tartását veszélyezteti. Erre tekintettel főiskolai, egyetemi tanulmányok folytatása esetén mindig vizsgálni kell - a rászorultság mellett - a tartásra kötelezett szülő teherbíró képességét, figyelemmel kell lenni a kereseti, jövedelmi, vagyoni viszonyaira és az őt terhelő kötelezettségekre.

A munkaképes nagykorú gyermek részére - szükséges tanulmányai folytatásának idejére - fizetendő tartásdíj mértéke szempontjából a gyermek szükségleteit, a tartásra köteles szülő teherbíró képességét, továbbá azt kell figyelembe venni, hogy a másik szülőtől - vagyoni, jövedelmi, kereseti viszonyaira, családi és személyes körülményeire tekintettel - mennyiben várható el, hogy ő is hozzájáruljon a továbbtanulás költségeinek fedezéséhez. A tartásdíj mértékének megállapításánál egyik tényező a továbbtanuló gyermek indokolt szükséglete. E vonatkozásban figyelemmel kell lenni a gyermeknek a továbbtanulással szükségképpen együttjáró kiadásaira, de számításba kell venni mindazt a támogatást is, amelyet az állam, a társadalom nyújt (állami, társadalmi ösztöndíj, szociális segély, tandíjkedvezmény, az elhelyezés, az étkezés terén nyújtott kedvezmény), a gyermek esetleges rendszeres jövedelmét (korrepetálásból eredő rendszeres jövedelmét stb.) és vagyonát.

A gyermektartásdíj mértékének további tényezője a tartásra kötelezett szülő teherbíró képessége. Amint arra már utalás történt, a szülő a munkaképes nagykorú gyermek tartása érdekében nem köteles saját szükséges tartását és kiskorú gyermekének szükséges tartását megszorítani. A tartásra kötelezett szülő és kiskorú gyermekének szükséges tartását illetően jelentősége van a kereseti, jövedelmi és vagyoni viszonyoknak, a családi és személyes körülményeknek, s ezek gondos mérlegelésével kell elbírálni, hogy adott esetben a nagykorú munkaképes továbbtanuló gyermek részére a szülő tartásdíj fizetésére milyen mértékben képes.

* Az 1/2014. PJE határozat szerint a Polgári Kollégium az új Ptk.-ba beépültnek tekintette és ezért annak alkalmazása körében nem tartotta irányadónak.